

บทที่ ๑
บทนำ

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ หลักการและเหตุผล

นโยบายรัฐบาลด้านสังคมและคุณภาพชีวิต ให้ความสำคัญกับการขยายบทบาทของภาครัฐ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการสร้างระบบกลไกการดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคมเชิงรุก ประกอบกับนโยบายของคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ที่กำหนดให้สังคมไทยเป็นสังคมสวัสดิการ และพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมไทย ๔ ระบบ ได้แก่ ระบบการประกันสังคม ระบบการบริการสังคม ระบบการส่งเสริมสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม และระบบการช่วยเหลือทางสังคม ในการนี้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีภารกิจโดยตรงในการพัฒนาสังคม การสร้างความเสมอภาคและเป็นธรรมในสังคม การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต สถาบันครอบครัว ชุมชน และการพัฒนาประชาชนให้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ ที่สำคัญคือการผลักดันให้เกิดสังคมสวัสดิการ การพัฒนาสังคมเข้มแข็งพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง การเสริมสร้างพลังทางสังคม และการยกระดับขีดความสามารถการบริหารจัดการด้านการพัฒนาสังคม สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) กำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ซึ่งให้ความสำคัญกับการยกระดับขีดความสามารถในการรองรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงจากสภาพภูมิอากาศควบคู่กันไปกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “สังคมอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง”

ด้วยเหตุนี้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมไทยในภาวะวิกฤต สืบเนื่องมาจากประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีความถี่ของการเกิดภัยจากธรรมชาติมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากในระยะ ๑๐ ปีที่ผ่านมา ไม่เพียงแต่ต้องเผชิญกับปัญหาโศกนาฏกรรมจากสึนามิเมื่อปี ๒๕๔๗ และมหาอุทกภัยเมื่อปลายปี ๒๕๕๔ เท่านั้น แต่ยังมีภัยธรรมชาติอื่นๆ เช่น ภัยจากดินโคลนถล่ม วาตภัย อัคคีภัยและภัยแล้ง เกิดขึ้นทุกปีตามบริบทของพื้นที่ทุกภูมิภาคของประเทศ และสาเหตุของภัยธรรมชาติเกือบทั้งหมดล้วนมาจากการกระทำของมนุษย์ทั้งสิ้น และความรุนแรงของภัยพิบัติแต่ละครั้ง ได้ส่งผลกระทบทางลบ ทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนอย่างมหาศาล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนจะต้องเตรียมการรับมือและช่วยเหลือกันอย่างเป็นระบบครบวงจร เพื่อลดผลกระทบจากความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสร้างสังคมคุณภาพบนพื้นฐานความรับผิดชอบร่วมกัน

๑.๒ วัตถุประสงค์

- ๑.๑ เพื่อศึกษาระบบการช่วยเหลือทางสังคมในภาวะวิกฤตระดับชุมชนท้องถิ่น
- ๑.๒ เพื่อพัฒนากลไกการช่วยเหลือทางสังคมในภาวะวิกฤตภายใต้ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๑.๓ กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือทางสังคมในภาวะวิกฤตภัยพิบัติ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน ท้องที่ ท้องถิ่น เครือข่ายอาสาสมัคร ผู้นำชุมชน ผู้แทนกองทุนสวัสดิการชุมชน และประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัย จำนวน ๓๑๐ คน

๑.๔ กระบวนการศึกษา

- ๑) การศึกษาเอกสาร ทบทวนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง
- ๒) การศึกษาเชิงคุณภาพในพื้นที่ซึ่งเคยประสบภัยพิบัติบ่อยครั้งและมีการบริหารจัดการภัยพิบัติที่ดี
- ๓) เก็บรวบรวมข้อมูลแบบผสานวิธี ระหว่างเดือนธันวาคม ๒๕๕๗ – พฤษภาคม ๒๕๕๘

(๑) การประชุมระดมสมองผู้ที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือทางสังคมในภาวะวิกฤต ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ท้องที่ ท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดสงขลา จังหวัดนราธิวาส จังหวัดยะลา จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus group) จำนวน ๒๘๐ คน

(๒) การศึกษาพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีระบบกลไกการช่วยเหลือทางสังคมที่ดี รวม ๑๐ พื้นที่ ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้เกี่ยวข้องจำนวน ๓๐ คน

- (๓) การประมวล สรุปข้อมูล สังเคราะห์ผลการศึกษา

๑.๕ นิยามศัพท์

ภัยพิบัติ หมายถึง อันตรายที่เกิดจากธรรมชาติหรือจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งจะส่งผลกระทบหรือสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคมหรือชุมชน โดยผู้ที่ประสบภัยพิบัติไม่สามารถจัดการกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง

ระบบการช่วยเหลือทางสังคมในภาวะวิกฤต หมายถึง รูปแบบแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติโดยมีสาเหตุมาจากภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัยและภัยอื่นๆ